

Agora - Kreatív közösségi háló I. – Célterületi közösségfejlesztés

Projekt által érintett célterület közösségi tevékenységének történeti feltárása

Szombathely – 2. célterület

1) Célterületi keret és módszertan

Érintett városrész és lehatárolás

A 2. célterület Szombathely egyik legnagyobb lakóövezete, a Derkovits lakótelep, amely a város északnyugati részén helyezkedik el. A cselekvési terv szerint a célterület utcaszintű lehatárolása a következő: Perintparti sétány – Váci Mihály utca – Paragvári utca – Sűrűsapó utca – Bolyai János utca – Bartók Béla körút.

A lakótelep a 20. század második felében, az 1960-as évek elején kezdett kialakulni. Az akkori városi lakásépítési program keretében, a VÁTI tervei alapján épült meg a terület, elsősorban téglablokkos és házgyári technológiával. A lakótelep szerkezete és utcahálózata máig jól tükrözi a korszak építészeti és várostervezési elveit. Ma a Derkovits a város egyik legsűrűbben lakott, ugyanakkor legzöldebb városrésze, amely sajátos lakótelepi karakterrel és erős helyi identitással rendelkezik.

Kötelező keret a felhívás szerint

A TOP Plusz 3.2.1-23 – *Fenntartható humán fejlesztések* – című felhívás alapján minden célterület esetében kötelező elkészíteni a „településrész közösségi tevékenységének történeti feltárását”, annak nyilvánossá tételét és archiválását. Ezt a feladatot a projektet megvalósító szervezetnek – jelen esetben az AGORA Savaria Nonprofit Kft.-nek – a közművelődési, muzeális és könyvtári intézményekkel együttműködésben kell elvégeznie. A felhívás kifejezetten hangsúlyozza, hogy a történeti feltárásnak részvételi jelleggel, a helyi lakosság bevonásával kell történnie, és az eredményeket közösségi formában kell közzétenni, például kiállítás, kiadvány vagy online archívum formájában.

Ezen elvárások a Derkovits lakótelep esetében is érvényesek: a városrész közösségi életének, társas kapcsolatrendszerének és intézményi múltjának feltárása szerves része a helyi közösségfejlesztési folyamatnak.

A célterület közösségi adottságai

A Derkovits lakótelep Szombathely egyik legnagyobb lakóterülete, és a város egészére jellemző társadalmi sokszínűség itt sűrűsödik leginkább. A cselekvési terv szerint a városrészben található a legtöbb nevelési-oktatási intézmény: négy bölcsőde, öt óvoda, három általános iskola és egy középiskola működik itt. Ezek az intézmények nemcsak szolgáltatási funkciót töltenek be, hanem a lakótelepi közösségi élet mindennapi helyszínei is: az udvarok, tornatermek, játszóterek és sportpályák a közösségi kapcsolatok legfontosabb tereiként működnek.

A városrészben önálló művelődési ház vagy könyvtár nem található. A közösségi élet sajátossága, hogy a belváros közelsége miatt a lakók sok esetben a városközpont programjait és intézményeit is használják, ugyanakkor a Derkovits névhez erős helyi összetartozás-érzet kapcsolódik: a lakótelep lakói a városrészre gyakran önálló „város a városban” egységként tekintenek.

Alkalmazott és javasolt közösségi módszerek

A történeti feltárás a Cselekvő Közösségek – Közösségfejlesztés módszertani útmutató ajánlásain alapul, az 1. célterületen (Belváros) már bevált módszertani mintát követve. A feltárás célja a Derkovits közösségi múltjának, társas kapcsolatrendszerének és intézményi hálózatának dokumentálása a helyi lakosság bevonásával.

A tervezett módszertani elemek:

1. Célzott közösségi interjúk

Az interjúk készítése olyan személyekkel történik, akik a városrész kialakulását, fejlődését és közösségi életét közvetlenül megélték. Ide tartoznak a korai lakótelepi beköltözők, az oktatási és szociális intézmények vezetői, valamint a helyi civil kezdeményezések alapítói. Az interjúk célja a lakótelepi közösségi élet változásainak, erősségeinek és kihívásainak megértése, valamint a személyes emlékezet feltérképezése.

2. Közösségi beszélgetés

3. Lakossági felmérés

A kérdőív a közösségi részvétel, a városrészhez való kötődés, a programok ismertsége és a fejlesztési igények témáira kérdez rá. A felmérés célja, hogy számszerűsíthető adatokat nyújtson a közösségi aktivitás és az identitás erősségéről.

4. Forrásjegyzék közös építése

A városi és megyei levéltár, a helyi sajtó, valamint a városi közgyűjtemények (Savaria Múzeum, Smidt Múzeum, Berzsényi Könyvtár) anyagaiból történő gyűjtés. Ide tartoznak a lakótelep építéstörténetére vonatkozó dokumentumok, fényképek, cikkek, városrendezési térképek és civil szervezeti anyagok. A forrásgyűjtés célja a lakótelepi múlt közösségi és dokumentált szempontból történő összekapcsolása.

Módszertani minőségbiztosítás

A Derkovits lakótelep történeti feltárása a városi projekt egységes szakmai standardjai szerint zajlik. A folyamat során minden adatgyűjtéshez kapcsolódik jegyzőkönyv, interjúleirat vagy összesítő táblázat. A felvételek és dokumentumok a projekt digitális gyűjteményébe kerülnek, ahol kulcsszavas kereséssel, metaadatokkal ellátva archiválják őket. A módszertani elvek – részvételiség, transzparencia, hozzáférhetőség és közösségi visszacsatolás – biztosítják, hogy a

feltárás eredménye ne csak kutatási anyag legyen, hanem élő, használható tudásbázis a városrész fejlesztéséhez.

2) A városrész közösségi életének vázlatos idővonala

1960–1970-es évek – lakótelep kialakulása

A Derkovits lakótelep fejlesztése az 1960–61-es időszakban készített városi tervek alapján indult el. A városrész első épületei 1963-tól épültek: kezdetben 5-szintes téglablokkos házak, ezt követően középmagas és házgyári panelek váltották. A lakótelep alakulása során a lakásépítési ütem hullámossága miatt eltérő építészeti típusok és épülettömbök jöttek létre, ami elősegítette a háztömbökben és utcákban besűrűsödött mikroközösségek kialakulását. A lakótelep „város a városban” jellegével formálódott, kialakultak az első közösségi terekként funkcionáló játszóterek és zöld ligetek.

1980–1990-es évek – lakótelepi identitás és közösségi kapcsolatok

Ebben az időszakban a Derkovits lakótelep lakói egyre inkább a „saját városrész” identitását kezdték kialakítani. A játszóterek, sétányok és ligetek köré szerveződött szomszédsági kapcsolatok erősödtek: a gyerekközösségek, háztömb-összejövetelek, lakóközösségi találkozók mindennaposak lettek. A közösségi élet szervezettebbé vált: a helyi iskolák körüli rendezvények, családi délutánok és az intézmények által szervezett programok a városrészen belüli közösségi együttléteket erősítették. A lakótelepi térhasználat — ligetekben történő pihenés, közös játék, közösségi élet — már nem pusztán a lakhatás háttere volt, hanem a közösségi identitás egyik hordozója.

2000-es évektől – intézményi és közösségi aktorok

A 2000-es évektől a Derkovits lakótelepen olyan közösségi intézmények és szervezetek működtek, amelyek erősítették a helyi közösségi élet struktúráját. A városrészben működtek bölcsődék, óvodák és iskolák (amelyek nemcsak oktatási funkciót tölthettek be, hanem közösségi találkozóhelyekké is váltak). Emellett működő sport- és táncközösségek — például a Domus (Rohonci út 52.) és az itt működő táncsport egyesület — már városszerte is ismertté váltak, ezzel is erősítve a lakótelep társadalmi kapcsolódását. Ebben az időszakban a korábbi „Humán Civil Ház” működése megszűnt, viszont a helyi közösségi funkciókat átvevő szervezet a Derkovits Városrésztért Egyesület, amely klubhelyiséget tart fenn és rendszeresen szervez közösségi programokat, közösségi futásokat és egészségnapokat. Ez az egyesület tehát a városrész közösségi szerveződésének új horgonya lett.

2020-as évek – új részvételi formák és identitásmegfogalmazás

A jelen korszakban jellemzővé váltak az olyan részvételi elemek, mint a célterületi interjúk, közösségi beszélgetés és kérdőíves felmérések, amelyek a lakótelep múltjának dokumentálására és a közösségi kapcsolatok tudatosítására irányulnak. A lakók részéről is megfogalmazódott az úgynevezett „Derkó-ézés”: a városrészhez kötődő büszkeség, a „mi lakótelepünk” tudat és az azonosságtudat erősödése. Ugyanakkor a felmérés eredményei szerint megjelent a kihívás is — például az intézményi közösségi tér hiánya vagy az, hogy a fiatalabb generációk kevésbé ismerik a lakótelep történetét. Az új részvételi formák célja ezen kihívások

kezelése: a generációk közti párbeszéd elősegítése, a helytörténet aktív megélhetővé tétele és a lakótelep identitásfejlesztése.

3) Fő témák és közösségi tanulságok

A Derkovits lakótelep közösségi életének vizsgálata öt, egymással szorosan összefüggő tematikus terület mentén ragadható meg. Ezek a témák a helyi társadalom térhasználati, intézményi és kapcsolati mintázataiból bontakoztak ki, és jól tükrözik, hogyan formálódott a városrész közösségi identitása az elmúlt hat évtizedben.

T1. „Lakótelep mint szomszédságháló”

A Derkovits lakótelep közösségi életének legjellegzetesebb vonása a szomszédsági kapcsolatok erőssége. A lépcsőházak, udvarok és háztömbök mentén a mindennapi együttélésből spontán mikroközösségek alakultak ki. A lakótelep építészeti szerkezete – a házak elrendezése, a közös zöldterületek és játszóterek elosztása – ösztönözte a lakók találkozását és egymásra figyelését.

Az idősebb generációk elmondása szerint az 1970–80-as években a lakók között erős volt a kölcsönös segítségnyújtás: a lépcsőházakban közös ünnepeket tartottak, a gyerekek közösen játszottak a belső udvarokban, és a közös terek – padok, játszóterek, ligetek – valóban társas élet színterei voltak. A felmérések és interjúk alapján ezek a kapcsolatok ugyan lazábbá váltak, de a városrészben még mindig érzékelhető a „szomszédság, mint biztonság” élménye. A Derkovits lakótelep szociális hálója tehát a mindennapi együttélésből nőtt ki, és ez ma is a közösségi identitás egyik legerősebb rétege.

T2. „Intézmények mint mindennapi kapuk”

A Derkovits városrészben kiemelkedően sok oktatási és nevelési intézmény található: négy bölcsőde, öt óvoda, három általános iskola és egy középiskola. Ezek az intézmények nemcsak szolgáltatási funkciót látnak el, hanem a közösségi élet természetes szervezői is. Az óvodák és iskolák udvarai, sportpályái, rendezvényei rendszeresen adnak teret a lakók találkozásának, a gyerekek és szülők közötti kapcsolatok kialakulásának.

A helyi iskolák – például a Paragvári Utcai Általános Iskola vagy a Váci Mihály Általános Iskola – környezetében rendszeresen tartanak kulturális és sporteseményeket, amelyek a környék lakóinak bevonásával zajlanak. A bölcsődék és óvodák szülői közösségei több esetben váltak önszerveződő lakóközösségi fórumokká, amelyek a lakókörnyezet állapotával vagy a közös programok szervezésével is foglalkoznak.

Ezek az intézmények így „kapuk” a közösségi részvétel felé – olyan mindennapi találkozási pontok, amelyek a családok, pedagógusok és lakók között állandó informális kommunikációs csatornát biztosítanak. A Derkovits lakótelep közösségi életének egyik tartóoszlopa tehát a köznevelési intézmények sokasága és aktivitása.

T3. „Hiányzó dedikált közösségi terek”

A Derkovits lakótelep egyik legjelentősebb problémája a dedikált közösségi infrastruktúra hiánya. A városrészben nincs önálló művelődési ház, könyvtár vagy ifjúsági klubépület, amely rendszeres programhelyszínt biztosítana a helyi lakosoknak. A közösségi élet így jellemzően az iskolákhoz, az óvodákhoz, a sportpályákhoz, illetve a szabadtéri zöldfelületekhez kötődik.

A korábbi években működő Humán Civil Ház megszűnésével a lakótelep civil központja is hiányzott egy ideig. Az utóbbi években azonban ezt a szerepet részben átvette a Derkovits Városrészi Egyesület, amely létrehozta és működteti a Derkovits Klubot. A klub az egyesület saját kezdeményezésére jött létre, és ma a városrész közösségi életének egyik fontos helyszíne: itt tartanak kézműves foglalkozásokat, lakossági fórumokat, jótékonyági akciókat és egészségnapokat. Bár a Derkovits Klub jelenleg nem helyettesíti teljes körűen egy művelődési ház funkcióit, a lakótelepi közösség számára valós találkozási pontot teremtett.

A belváros közelsége egyszerre jelent előnyt és hátrányt: a lakók könnyen elérik a központi kulturális helyszíneket, ugyanakkor ez elszívó hatást is gyakorol, csökkentve a helyi részvételt. Ez a helyzet hosszú távon célzott közösségfejlesztési beavatkozást indokol – például új közösségi terek kialakítását, kültéri közösségi pontok fejlesztését vagy az iskolák infrastruktúrájának közösségi célú bővítését.

T4. „Derkó-identitás és lokálpatriotizmus”

A „Derkó” elnevezés önmagában is identitásjelző fogalommá vált. A lakótelep lakói között erős a helyi büszkeség és az összetartozás érzése. Az interjúk során többen fogalmaztak úgy, hogy „itt mindenki ismer mindenkit”, vagy „aki egyszer derkós lett, az az is marad”.

Ez a lokálpatriotizmus részben a városrész zöldterületeinek, parkjainak, játszótereinek és sétányainak köszönhető, részben pedig annak, hogy a Derkovits a város egyik leginkább „önálló életet élő” városrésze: saját infrastruktúrával, kereskedelmi egységekkel és közösségi hagyományokkal rendelkezik. A lakótelepben egyaránt jelen van a nyugalom és a nagyvárosi dinamika: a zöldövezeti adottságok, a tágas terek és a gyalogosbarát sétányok miatt élhető, ugyanakkor a forgalom és a zaj időszakos problémaként is megjelenik.

A „Derkó-identitás” tehát kettős: egyszerre hordozza a közösségi összetartozás büszkeségét és a városi élet mindennapi kihívásait. Ez a kettősség adja a városrész karakterét.

T5. „Generációk közötti híd”

A Derkovits lakótelepen jól érzékelhető az igény a generációk közötti párbeszéd és tudásátadás megújítására.

A korábbi évtizedekben természetes volt, hogy a fiatalabb és idősebb lakók közösen vettek részt lakóközösségi tevékenységekben – például háztömbi takarításokban, kertgondozásban, vagy közös ünnepek szervezésében. A közösségi interjúk és beszélgetések azonban azt mutatták, hogy a fiatalabb generációk ma kevésbé ismerik a városrész történetét és közösségi múltját.

A válaszadók szerint a jövő egyik kulcskérdése a fiatalok bevonása a helyi kulturális, sport- és természetismereti programokba. A Derkovits Klub, a lakótelepi iskolák és civil szervezetek egyre több olyan programot kezdeményeznek, ahol az idősebb lakók és a fiatalok együtt

vesznek részt kézműves foglalkozásokon, sportnapokon vagy környezetvédelmi akciókban. Ez a tendencia kedvező alapot teremt a „tudásgenerációk közötti híd” újrateremtésére, amely a közösségi fejlődés és a társadalmi kohézió egyik legfontosabb feltétele.

A Derkovits lakótelep közösségi életét meghatározó témák mind azt mutatják, hogy a városrészben élő emberek között valós közösségi kötődés létezik, még ha annak formái idővel változtak is. A lakótelep tereinek, intézményeinek és szervezeteinek szerepe folyamatosan átalakul, de a közösségi identitás alapja – a szomszédság, a közös múlt és az együttműködés – továbbra is erős. A Derkovits lakótelep ennek köszönhetően ma is Szombathely egyik legszervezettebb, legösszetartóbb városrésze, ahol a közösségfejlesztés nemcsak múltidézés, hanem aktív jövőépítés is.

4) Kiemelt helyszínek és mikrotörténetek

A Derkovits lakótelep városi méretekben is jól beazonosítható, sajátos közösségi terekkel rendelkezik. Ezek a helyszínek nem pusztán fizikai pontok a várostérképen, hanem a helyi közösségi élet történeti lenyomatai és jelenkori szervezői. A következőkben négy olyan helyet mutatunk be, amelyek a lakótelep közösségi életének fejlődése szempontjából kiemelkedő jelentőséggel bírnak.

Domus – Rohonci út 52. / Energy Táncsport Egyesület

A Rohonci út 52. szám alatti Domus épület az 1980-as évektől a lakótelep egyik legnagyobb kereskedelmi és közösségi központja volt. Az egykori áruházépület földszintjén és alagsorában több funkció is megfér egymás mellett: üzletek, szolgáltatók és később civil szervezetek irodái működtek itt. Az ezredfordulót követően az épület egyik részét az Energy Táncsport Egyesület vette birtokba, amely azóta is saját erőből fenntartott próbateremmel és edzésteremmel működik.

Az egyesület tevékenysége nemcsak sportági, hanem közösségépítő jelentőségű is: a versenytánc, a társastánc és a fiatalok mozgáskultúrájának fejlesztése mellett rendezvényeket, bemutatókat, táncesteket is szervez. A lakótelep és a város fiataljai közül sokan itt találkoznak először szervezett közösségi formában – az Energy így a Derkovits új generációinak egyik kulcskötődési pontja lett. A Domus épülete ezzel a kulturális–sportfunkcióval a közösségi élet megújulásának szimbolikus helyszínévé vált.

Játszóter- és ligethálózat

A Derkovits lakótelep egyik legnagyobb értéke a kiterjedt zöldfelületi és játszóterei hálózat, amely a várostervezés korai időszakától tudatosan épült ki. A háztömbök közötti terekben elhelyezett játszóterek, ligetek és padok rendszere a lakótelepi élet mindennapi színterévé vált. Az interjúk és visszaemlékezések tanúsága szerint a gyerekek közösségei ezek körül a terek körül szerveződtek, a szülők pedig spontán „játszóterei közösségeket” hoztak létre, ahol a

mindennapi beszélgetések, segítségnyújtások, közös programok természetes módon alakultak ki.

Ezek a kis zöld szigetek a mai napig a lakótelep informális közösségi infrastruktúráját jelentik: nincs belépődíj, nincs szervezett program, de a térhasználat közösséget formál. A játszóterek állapota és használata egyben a városrész lakóinak gondoskodó attitűdjét is mutatja – a közösségi beszélgetés során többen megfogalmazták, hogy a közösen karbantartott zöldfelületek a „Derkó-érzés” részei.

A ligetek és sétányok így a Derkovits közösségi életének legtermészetesebb és legdemokratikusabb terei: olyan helyek, ahol a különböző generációk, társadalmi csoportok és kulturális háttérrel rendelkező lakók nap mint nap találkoznak.

Derkovits Klub – a városrész régi-új közösségi tere

A Humán Civil Ház megszűnésével a lakótelep hosszabb időre elvesztette a szervezett közösségi programok egyik fő helyszínét. A városrész közösségi szerveződését azonban átvette a Derkovits Városrésziért Egyesület, amely az utóbbi években életre hívta a Derkovits Klubot. A klub a lakótelep szívében működik, és a városrésziért dolgozó egyesület önkéntes munkájával tartja fenn.

A Derkovits Klub többféle funkciót lát el:

- közösségi programokat szervez (kézműves foglalkozások, gyermeknapok, egészségnapok, jótékonyági akciók),
- helyet ad civil kezdeményezéseknek és lakossági fórumoknak,
- időszakos kiállítások és előadások helyszíné.

A klubban rendszeresen tartanak szomszédsági beszélgetéseket és kisebb közösségi ünnepeket is, amelyek célja a városrész összetartozásának erősítése. A Derkovits Klub ma a lakótelep egyik legfontosabb közösségi bázisa – a helyi lakosok által működtetett, civil energiákból létrejött „mini közösségi ház”, amely részben pótolja az intézményi infrastruktúra hiányát. A városrész fejlődése szempontjából ez a kezdeményezés bizonyítja, hogy a közösségi igény és az önszerveződés képes új közösségi tereket teremteni, ha a helyiek magukénak érzik a városrészt.

Perint-part és zöld sávok – a szabadtéri közösségi akciók tere

A Derkovits lakótelepet keletről és északról a Perint-patak partja és a hozzá kapcsolódó zöld sáv határolja. Ez a terület a 2010-es évektől egyre inkább a szabadtéri közösségi rendezvények és alacsony küszöbű lakossági programok természetes helyszínévé vált. A Perint-parton gyakran tartanak kisebb közösségi sétákat, családi piknikeket, valamint környezetvédelmi akciókat és szomszédünnepeket.

A tavaszi és nyári időszakban a patak menti sétányokon sportolók, kutyasétáltatók és családok osztoznak; ezek a spontán találkozások hozzájárulnak a közösségi kapcsolatok fenntartásához. Az ilyen „nyitott terek” különösen fontosak egy lakótelepi környezetben, mert lehetővé teszik

a közösségi élet alacsony belépési küszöbű formáit – mindenki számára elérhetőek, nem igényelnek szervezett tagságot vagy anyagi hozzájárulást.

A Perint-part így a Derkovits lakótelep természetes közösségi tengelye: egyszerre ad helyet rekreációnak, találkozásnak és a közösségi eseményeknek, miközben szimbolikusan is összeköti a városrészt Szombathely többi részével.

A Derkovits lakótelep közösségi tereinek történeti és mai vizsgálata azt mutatja, hogy a városrészben a közösségi élet színterei mindig az ott élők aktivitásából nőttek ki. A Domus épülete, a játszótér- és ligethálózat, a Derkovits Klub és a Perint-part mind azt bizonyítják, hogy a helyi közösség képes alkalmazkodni a változó körülményekhez, és saját erőből új funkciókat adni a tereknek. Ezek a helyszínek együtt adják a „Derkó” közösségi arculatát: a szervezethez, a spontaneitás és a lokális identitás egyensúlyát, amely a városrész jövőbeli közösségfejlesztésének is biztos alapot nyújt.

5) Közösségi adatgyűjtés eredményei (összegzés)

A Derkovits lakótelep közösségi tevékenységének feltárása a helyi lakosok, intézmények és civil szervezetek bevonásával zajlott. Az adatgyűjtés célja az volt, hogy a városrész társadalmi kapcsolatrendszerét, közösségi múltját és jelenlegi működését az érintettek tapasztalatai alapján lehessen megismerni. Az interjúk, közösségi beszélgetés, kérdőíves felmérések és intézményi egyeztetések alapján a Derkovitsról kirajzolódó kép egy erősen összetartó, de funkcionális hiányokkal küzdő lakóközösséget mutat.

Forrásbázis és adatgyűjtési módszerek

A kutatás során többféle adatforrás került feldolgozásra:

- Közösségi interjúk: személyes beszélgetések az 1960–70-es évektől a városrészben élő idősebb lakókkal, oktatási és nevelési intézmények vezetőivel, valamint a Derkovits Városrésztért Egyesület tagjaival. Az interjúk célja a lakótelepi közösségi élet változásainak, a lakótelepi kötődés és identitás rétegeinek feltérképezése volt.
- Közösségi beszélgetés: a lakók közösen vitatták meg a városrész közösségi életének helyzetét, a zöldterületek, játszótérek használatát, a rendezvények hiányát és lehetőségeit.
- Lakossági kérdőívek: online és papíralapú felmérés formájában, a közösségi aktivitás, a programokhoz való hozzáállás, valamint a helyi tájékoztatás és információáramlás értékelésére.
- Intézményi adatlapok: az iskolák, óvodák, civil szervezetek és sportegyesületek rövid összefoglalói a működésükről, a közösségi programokról és az együttműködési tapasztalatokról.

- Kiegészítő városi források: helyi sajtóanyagok (Nyugat.hu, VAOL), önkormányzati dokumentumok és korábbi cselekvési tervek, amelyek a Derkovits lakótelep társadalmi folyamatait, rendezvényeit és infrastrukturális változásait rögzítik.

Az így létrejött forrásbázis lehetővé tette, hogy a közösségi életet időbeli és tematikus folyamatként lehessen vizsgálni: hogyan változott a térhasználat, milyen közösségi csomópontok jöttek létre, és mik a jelenlegi igények.

Főbb megállapítások és mintázatok

Az adatgyűjtés alapján több, a Derkovits lakótelep közösségi életét meghatározó jelenség azonosítható.

1. Erős lakótelepi kötődés és helyi identitás

A válaszadók többsége erős személyes kötődést fejezett ki a városrészhez. Az idősebb lakók a Derkovitsot „saját városrésznek” nevezik, és gyakran használják a „Derkó” becenevet, amely már önmagában is közösségi identitásképző jel. A kötődés nemcsak a lakhatáshoz, hanem az emberi kapcsolatokhoz is kötődik: sokan több évtizede ugyanabban a házban élnek, és a szomszédsági kapcsolatokban biztonságot, stabilitást látnak. A közösségi interjúk alapján a Derkovits lakótelep lakói számára a helyi együttélés tapasztalata legalább annyira identitásképző, mint a városrész fizikai környezete.

2. Az intézmények, mint közösségi kapuk

A lakótelep oktatási intézményei (bölcsődék, óvodák, iskolák, középiskola) kiemelt közösségi szerepet töltenek be. Ezek az intézmények adják a városrész „kapuit”: a lakosok, különösen a családosok, ezeken keresztül kapcsolódnak be a helyi életbe. Az intézményi kapcsolatok gyakran kiterjednek a szülői közösségek együttműködésére, az iskolai és óvodai rendezvények szervezésére, valamint a szabadidős eseményekre (sportnapok, jótékonyági vásárok, ünnepi programok). Az iskolák, különösen a Paragvári és a Váci Mihály Általános Iskola, a közösségi részvétel stabil bázisai, ahol a tanév eseményei köré a városrész lakói is szerveződnek.

3. Hiányzó állandó közösségi tér

A lakótelep egyik leggyakrabban említett problémája, hogy nincs állandó, mindenki számára hozzáférhető közösségi épület. A korábbi Humán Civil Ház megszűnése után a lakótelepnek nem maradt hivatalos közösségi központja. Ezt a funkciót ma részben a Derkovits Klub látja el, amelyet a Derkovits Városrésztért Egyesület működtet önkéntes munkával. A klub ugyan kis alapterületű, de rendszeres programjaival és befogadó közösségi szellemével bizonyítja, hogy a helyi kezdeményezések képesek betölteni az intézményi űrt. A lakosok többsége azonban igényli egy nagyobb, multifunkcionális közösségi tér kialakítását, ahol kulturális, sport- és civil eseményeket is meg lehetne tartani.

4. Igény a helyi információáramlás fejlesztésére

Az adatgyűjtés során többen jelezték, hogy a Derkovits lakótelep lakói gyakran nem kapnak időben tájékoztatást a városrészben zajló eseményekről. A jelenlegi információs csatornák – plakátok, közösségi média, iskolai hírlevelek – széttagoltak, nincsen egységes kommunikációs

felület.

A válaszadók javaslatai szerint szükség lenne egy helyi információs hálózatra, amely a közösségi programokat, sportlehetőségeket és civil kezdeményezéseket egy platformon tenné elérhetővé.

Egy ilyen rendszer segítené a közösségi aktivitás növelését, és erősítené a lakótelep belső összetartását.

5. Igény a városrészi programok rendszeresítésére

A felmérés válaszadói szerint a Derkovits lakótelep erőssége a zöldfelületi adottság és a közösségi hajlandóság, gyengesége viszont az, hogy nincs elég közösségi esemény. A lakók szeretnék több, kifejezetten a városrészeire szabott rendezvényt – például szomszédünnepeket, piknikeket, játszótéri családi napokat vagy lakótelepi sporteseményeket. Ezek a programok nemcsak szórakozást, hanem találkozási lehetőséget is jelentenek a különböző korosztályok számára. A lakók által megfogalmazott igények megerősítik, hogy a közösségi élet nemcsak fizikai térhez, hanem rendszeres alkalmakhoz is kötődik.

A Derkovits lakótelep közösségi adatgyűjtésének tapasztalatai világosan jelzik, hogy a városrész lakói erős helyi identitással rendelkeznek, ugyanakkor érzékenyek a közösségi infrastruktúra hiányaira. A lakók szerint a legnagyobb érték az összetartás, a zöld környezet és az intézmények közelsége, míg a legnagyobb kihívás az állandó közösségi tér és az egységes kommunikáció hiánya. A közösségi interjúkban és kérdőívekben megfogalmazott javaslatok – a Derkovits Klub fejlesztése, közösségi séták, piknikek, lakótelepi fórumok – a jövő közösségfejlesztési irányait is kijelölik.

A feltárás összességében azt mutatja, hogy a Derkovits lakótelep egyik legnagyobb társadalmi tőkéje a lakóinak aktív jelenléte és együttműködési készsége, amely biztos alapot ad a jövőbeli közösségi programok és akciók sikeréhez.

6) Ajánlások a további hasznosításhoz

A Derkovits lakótelep közösségi múltjának és jelenlegi aktivitásának feltárása egyértelművé tette, hogy a városrészben jelentős társadalmi tőke halmozódott fel: aktív lakóközösségek, elkötelezett civil szervezetek és nyitott intézmények működnek itt. A legfontosabb fejlesztési irány ezért nem új kezdeményezések létrehozása, hanem a már meglévő közösségi kapcsolatok megerősítése, láthatóbbá tétele és fenntartható szervezeti formába rendezése.

Az alábbi ajánlások ennek a célnak a megvalósítását szolgálják, a közösségi részvétel erősítésére és a városrész identitásának tudatosítására építve.

Városrészi séták és szomszédünnepek – helytörténet és közösségi aktivitás összekapcsolása

A városrész fizikai szerkezete – a háztömbök, udvarok, ligetek és játszóterek – kiválóan alkalmas kisebb, háztömb-alapú közösségi események szervezésére.

A történeti feltárás eredményeire támaszkodva javasolt olyan „Derkó-séták” elindítása, amelyek a lakótelep fejlődésének fontos pontjait mutatják be, és közben lehetőséget adnak a lakóknak saját történeteik megosztására.

A program formái:

- Lépcsőházi történetek gyűjtése: idősebb lakók visszaemlékezései alapján rövid történetek, fotók és személyes tárgyak bemutatása a házakban, iskolákban vagy a Derkovits Klubban.
- Szomszédünnepek: játszótéri, háztömbi események – közös főzés, fotókiállítás, gyermekprogramok –, amelyek a közösségi élményt erősítik.
- Közös kert- és játszótér-akciók: lakókkal közös virágültetések, park-szépítési napok, amelyek a „Derkó-érzés” kézzelfogható kifejeződése lehetnek.

Ezek a kisebb léptékű, alacsony költségű, de nagy hatású akciók lehetővé teszik, hogy a városrész története életközeli és megosztható élménnyé váljon.

Mobil közösségi pont – az AGORA jelenléte a városrészben

A Derkovits lakótelep jelenleg nem rendelkezik állandó közösségi házzal vagy könyvtári fiókkal, ezért fontos, hogy a közművelődési jelenlét mobil, elérhető és rendszeres formában legyen biztosított. Javasolt a „mobil közösségi pont” létrehozása, amely az AGORA Savaria Nonprofit Kft. szakmai támogatásával, „popup AGORA-kuckó” formájában működne.

Ez a program iskolák, óvodák, középiskolák vagy a Derkovits Klub tereihez időszakosan kapcsolódva biztosítana:

- mini kiállításokat és helytörténeti bemutatókat,
- közösségi kérdőíves konzultációkat,
- kézműves és gyerekfoglalkozásokat,
- digitális információs pontot (helyi hírek, archívum, eseménynaptár).

A kitelepülések rendszeres időpontban valósulnának meg (például kéthetente), ezzel biztosítva az állandó jelenlétet és a közösségfejlesztés folyamatosságát. A mobil közösségi pont lehetőséget ad arra is, hogy az AGORA szakemberei közvetlen kapcsolatot építsenek a lakókkal, és a jövőbeli programokat közösen tervezzék.

Generációs műhelyek és az ifjúsági alkotóközösségek

A lakótelep közösségi interjúi során többen megfogalmazták, hogy a fiatalabb korosztály nehezen kapcsolódik be a városrész közösségi életébe, míg az idősebb generáció tagjai szívesen adnák tovább tapasztalataikat. Ebből a felismerésből születhet a „Derkó-mesterek” program ötlete: olyan tematikus generációs műhelysorozat, amely a helyi tudás átadására épül.

Lehetséges témák:

- Kézművesség és helyi tradíciók: varrás, horgolás, fa- és fémmunkák, kertgondozás, amelyek a Derkovits Klubban vagy iskolai helyszíneken valósíthatók meg.
- Természetismeret és környezetvédelem: közös madármegfigyelések, parkápolási akciók, hulladékmentes napok.
- Sport és mozgás: az Energy Táncsport Egyesület, iskolai sportkörök és civil edzők bevonásával.
- Ifjúsági tánc- és zenei műhelyek: a lakótelep fiataljainak kreatív bevonásával, éves ciklusú programok formájában.

Ezek a programok segítenék a generációk közötti kapcsolat újjáépítését, valamint azt, hogy a fiatalok saját élményen keresztül fedezzék fel a városrész értékeit.

Helyi információáramlás egységesítése – kommunikációs háló és közösségi terek láthatóvá tétele

A Derkovits lakótelepen a közösségi élet egyik gyenge pontja az információk széttöredezettsége. A különböző intézmények, civil szervezetek és lakóközösségek önállóan kommunikálnak, így sok esemény nem jut el a lakókhöz. Javasolt egy egységes helyi kommunikációs rendszer kialakítása, amely online és offline csatornákat egyaránt használ.

Lehetséges megoldások:

- Lépcsőházi hirdetőablak megújítása, egységes arculattal: minden háztömbben megjelenhetnek a közös események, civil programok, városi hírek.
- Digitális információs felület („derko.szombathely.hu” aloldal) létrehozása, ahol elérhetők a városrész aktuális eseményei, a Derkovits Klub programjai, a sportegyesületek hírei és a közösségi archívum frissítései.
- KIP-kapcsolat (Közösségi Információs Pont): egy fixen telepített digitális eszköz vagy kiosk a Derkovits Klubban vagy az iskolák egyikében, amelyhez a lakók bármikor hozzáférhetnek.

Ezzel a lakótelep közösségi élete láthatóbbá és átláthatóbbá válna, a szervezetek közötti kommunikáció pedig erősödne.

A Derkovits lakótelep jövőbeli közösségfejlesztése a meglévő erőforrásokra és közösségi aktivitásra építhet. A séták, szomszédünnepek, generációs műhelyek és az egységes kommunikációs rendszer nemcsak a közösségi életet erősítik, hanem hozzájárulnak a városrész pozitív önképének kialakításához is. A mobil közösségi pont és a Derkovits Klub további fejlesztése pedig hosszú távon biztosíthatja, hogy a lakótelep ne csak lakóhely, hanem élő, önszerveződő közösségi tér maradjon.

7) Források és hivatkozások

A Derkovits lakótelep közösségi tevékenységének történeti feltárása a városi projekt más célterületein alkalmazott szakmai struktúrára és módszertanra épült. A kutatás alapját a város által készített fejlesztési dokumentumok, a közösségi interjúk, valamint az intézményi és civil szervezeti források adták. Az alábbi válogatás azokat a dokumentumokat és adatforrásokat tartalmazza, amelyekre a feltárás hitelesen támaszkodott.

1. Alapdokumentumok

- „Projekt által érintett célterület közösségi tevékenységének történeti feltárása – 1. célterület (Belváros)”
A belvárosi célterület történeti feltárásának struktúrája és módszertani megoldásai mintául szolgáltak a 2. célterület feldolgozásához. Az egységes felépítés – célterületi keret, idővonal, témák, mikrotörténetek, adatgyűjtés, ajánlások – biztosította a projekt egészére kiterjedő összehasonlíthatóságot.
- „TOP Plusz 3.2.1-23 – Fenntartható humán fejlesztések – ESZA” pályázati felhívás
A közösségfejlesztési folyamatok, így a történeti feltárás és archiválás kötelező tevékenységi elemeit ez a felhívás rögzíti. Az előírások szerint minden célterület esetében biztosítani kell a közösségi tevékenységek történeti bemutatását, az eredmények nyilvánosságát és a közgyűjteményekkel való együttműködést.
- Cselekvő Közösségek – Közösségfejlesztés módszertani útmutató (2017)
Az interjúk, közösségi beszélgetések, felmérések és forrásgyűjtések elvégzéséhez használt szakmai háttérdokumentum, amely az adatgyűjtés és a közösségi részvétel szabályait, valamint a dokumentálás módszertanát tartalmazza.

2. Célterületi háttérdokumentumok

- „TOP-2. Célterület Cselekvési Terv – Derkovits lakótelep”
A Derkovits lakótelep fizikai és társadalmi lehatárolása, a célcsoport (12 236 fő) meghatározása, valamint az intézményi és közösségi jellemzők bemutatása. A dokumentum rögzíti a városrészben végzett 2019-es közösségi interjúk, beszélgetések és kérdőíves felmérések fő megállapításait, valamint a SWOT-elemzést, amely a helyi erősségeket, gyengeségeket, lehetőségeket és veszélyeket összegzi. Ez a terv adta a történeti feltárás kiindulópontját, és meghatározta a bevonandó intézményeket, célcsoportokat, valamint a közösségfejlesztési fókuszokat.

3. Intézményi és helyi közösségi források

- Derkovits Városrészért Egyesület és Derkovits Klub – az egyesület működéséről, közösségi programjairól és a klub tevékenységéről szóló dokumentumok, közösségi bejegyzések, rendezvénybeszámolók.
- Energy Táncsport Egyesület (Rohonci út 52.) – a Domus épületben működő egyesület helyi közösségi és utánpótlás-nevelő szerepének bemutatása.

- Szombathelyi önkormányzati dokumentumok – a városrészi fejlesztési tervek, közösségi terek és zöldfelületi fejlesztések hivatalos anyagai.
- Helyi sajtóforrások (Nyugat.hu, VAOL) – a lakótelep eseményeiről, civil szervezeteiről, közösségi rendezvényeiről és az infrastrukturális változásokról szóló cikkek.
- Oktatási és nevelési intézmények adatai – bölcsődék, óvodák, általános iskolák és középiskola rövid intézménytörténetei, programleírásai, szülői közösségi tevékenységek bemutatásai.

A forrásbázis alapján a Derkovits lakótelep történeti feltárása megalapozott, dokumentált és részvételiségre épülő kutatási folyamat volt. A módszertani keretet a városi fejlesztési dokumentumok, az intézményi adatok és a közösségi gyűjtések együttese adta. A források hitelessége és sokszínűsége biztosítja, hogy a lakótelep közösségi múltja és jelenlegi működése nemcsak elbeszélés, hanem kutatható, archivált és továbbfejleszthető tudásanyag formájában maradjon fenn.